

Αργύρης Χιόνης
Συγγραφέας

ΑΛΦΕΙΟΣ ΚΑΙ ΑΡΕΘΟΥΣΑ

μνήμη Italo Calvino

Ήταν Ιούλιος, σε όλη του τη δόξα. Ο ήλιος του καταμεσήμερου, ένας τεράστιος πυρακτωμένος αχινός, δοκίμαζε τ' αγκάθια του πάνω σε όντα και μη όντα· κατάφερνε ακόμη και στα δάση να εισχωρεί, στ' αρκαδικά βαθύσκια δάση, και να πληγώνει πεύκα κι έλατα που κλαίγαν με κεχριμπαρένιο δάκρυ.

Η πανωραία νύμφη Αρέθουσα, ακόλουθος πιστή της αειπάρθενης Αρτέμιδας, είχε αξημέρωτα, με τη δροσιά, κινήσει για την καθημερινή της ενασχόληση (δίχτυα και ξόβεργες να στήνει για πουλιά), αλλ' ήταν τόσο δυνατό το κυνηγετικό της πάθος, που, δίχως να το καταλάβει, μεσημέριασε κι άρχισε τώρα να χοροπηδά, ως αναστενάρισσα, επάνω στα καυτά λιθάρια. Ήταν ωστόσο τυχερή, γιατί, καθώς ροβόλαγε στην πλευρά του βουνού, κάθιδρη και διψασμένη, βρέθηκε ξαφνικά σε τόπο χλοερό και δροσερό όπου, ανάμεσα σε λεύκες, σε καλάμια και πλατάνια, έρρεαν τα νερά του Αλφειού, τόσο καθάρια που, όπως λέει κι ο Οβίδιος, «μπορούσες να δεις και να μετρήσεις ακόμη και στο πιο μεγάλο βάθος, τα βότσαλα του».¹

Περιχαρής, η νύμφη Αρέθουσα κάθισε παρευθής στην όχθη και βούτηξε στο δροσερό νερό τα καταπονημένα πόδια της. Ήτανε τόση η ανακούφιση της, που δεν έδωσε και μεγάλη σημασία σε κάτι πού 'μοιαζε με χάδι στα πέλματα και τ' ακροδάχτυλα της. «Έτσι είναι το νερό», σκέφτηκε, «πάντα φιλικό με τους ανθρώπους», και, ενθουσιασμένη, σηκώθηκε και προχώρησε μέσα στον ποταμό ως τα γόνατα. Το χάδι, τώρα, τό 'νοιωθε σ' όλο το μήκος των γαμπών, κι ήτανε τόσο γλυκό, πού 'θελε σε όλο το κορμί της να το νοιώσει. Γδύθηκε λοιπόν και, αφού πέταξε σε ένα κλαδί ιτιάς το ρούχο της, άρχισε να κολυμπά με μικρά ξεφωνητά απόλαυσης, που όμως σύντομα γινήκανε τρόμου κραυγές και πανικού, γιατί το νερό δεν χείδευε πια το κορμί της, αλλά το

¹ *Μεταμορφώσεις* 5. 569 κε.

μάλαζε και λάγνα το πασπάτευε, με δάχτυλα αμέτρητα, μέχρι τα πιο απόκρυφα σημεία του, ενώ από τον βυθό του ποταμού, που τώρα είχε θολώσει, έβγαινε ένα υπόκωφο μурμουρητό. Τρελή από τρόμο και ντροπή, κολύμπησε όπως-όπως ως την όχθη και, όταν βρέθηκε εκεί, άρχισε όπως ήτανε, γυμνή, να τρέχει μ' όλη της τη δύναμη.

Ο Αλφειός (όπως άλλωστε και όλοι οι άλλοι ποταμοί) ήτανε, τότε, εκτός από ποταμός και θεός, και μάλιστα σπουδαίος θεός, καθότι ο μεγαλύτερος, πολυυδρότερος και μακρότερος εις μήκος ποταμός της Πελοποννήσου.² Ως θεός, λοιπόν, είχε την ικανότητα να λαμβάνει οποιαδήποτε μορφή ήθελε, και, εν προκειμένω, επέλεξε αυτήν του κυνηγού, προκειμένου να κυνηγήσει και να συλλάβει την νεαρά κυνηγό που τόσο είχε τρομοκρατηθεί από τα τολμηρά και, ίσως, κάπως βίαια χάδια του.

Η Αρέθουσα, δασκαλεμένη από την μίσανδρο Αρτέμιδα, πίστευε ότι όλοι οι άνδρες, ακόμη και οι θεοί, ήτανε κάτι τέρατα που άλλο δεν είχανε στο νου τους παρά πώς να αφαιρούν από τις αθώες κορασίδες την πολύτιμον παρθενίαν τους. Κι ήτανε για να σώσει αυτήν την παρθενιά που έτρεχε τώρα σαν τον άνεμο.

Ο Αλφειός μπορεί να ήταν πιο αργός, αλλ' είχε με το μέρος του το πάθος του κεραυνοβόλου έρωτα και την αντοχή, καθότι, ως γνωστόν, θεοί και ποταμοί είναι δρομείς μεγάλων αποστάσεων. Έτσι, κάποια στιγμή, η ταχυτάτη μεν αλλά κατάκοπη Αρέθουσα ένωσε την ανάσα του στο σβέρκο της. Άλλην ελπίδα πλέον δεν είχε παρά να ζητήσει τη βοήθεια της θεάς, και τούτο έπραξε. Η Αρτέμιδα κατέφθασε αυτοστιγμεί και, αφού την μεταμόρφωσε σε γάργαραη πηγή, άνοιξε μια σήραγγα στη γη, από την Πελοπόννησο ως τη Σικελία, και την ξαπόστειλε εκεί, πλησίον των Συρακουσών, σ' ένα μικρό νησί στην Ορτυγία όπου και σήμερα ακόμα αναβλύζει το νερό της.

Ωστόσο, ο Αλφειός δεν έχασε καιρό, ξανάγινε κι αυτός νερό, όρμισε μες στην ίδια σήραγγα, διέσχισε υπογείως³ το πέλαγος και

² Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαιδεία, τ. Δ'.

³ Υπάρχει ακόμη μια εκδοχή πιο παλαιά και, ως εκ τούτου, πιο γοητευτική, σύμφωνα με την οποία, διέσχισε κανονικά το πέλαγος και έσμιξε με την Αρέθουσα χωρίς να αρμυρίσουν τα νερά του (δυόμενος διά της Αδριαδος θαλάσσης τὸ πέλαγος καὶ μηδαμῶς τῇ ἄλμυρίδι μινύμενος ..., λεξικό Σούδα α 3821). Αν επέλεξα την εκδοχή της υπόγειας διαδρομής, είναι επειδή ο Αλφειός, καθ' όλη τη μακρά πορεία του, απ' τις πηγές του, στους δυτικούς πρόποδες του Πάρωνα, ως τις εκβολές του,

έφτασε στην Ορτυγία, όπου έσμιξε⁴ επιτέλους, ες αεί, με την καλλίπυγο πηγή την αρετούσα⁵ Αρέθουσα.

Επί πολλούς αιώνες, διάφοροι ‘αλαφροΐσκιωτοι’ υποστήριζαν ότι ελληνικά λουλούδια εμφανίζονταν την άνοιξη στην σικελική πηγή και ότι, αν μέσα σε κλειστή φιάλη μήνυμα έριχνες στον Αλφειό, αυτό θα έφτανε στην Ορτυγία. Μόνον αλαφροΐσκιωτοι δεν ήταν αυτοί μετά τις πυρκαγιές του περασμένου θέρους, που αποτέφρωσαν Ηλεία κι Αρκαδία, γίνανε της Αρέθουσας τα γάργαρα νερά σταχτιά, κι αποκαΐδια απ’ την Ολυμπία έφτυνε, μήνες ολόκληρους, το στόμα της.

Σημείωση: Το παραπάνω κείμενο συνιστά σύνθεση διαφόρων εκδοχών του πανάρχαιου μύθου για τον έρωτα του Αλφειού με την Αρέθουσα. Όλες ωστόσο αυτές οι εκδοχές έχουν ένα κοινό: ο Αλφειός διανύει το Αδριατικό πέλαγος για να σμίξει με την καλή του στη Σικελία. Αυτό βέβαια δεν είναι τυχαίο, αφού ο μύθος, σε οποιαδήποτε εκδοχή του, συμβολίζει τον εποικισμό της Σικελίας από τους Έλληνες. Και εδώ πρέπει να ομολογήσουμε ότι οι αρχαίοι ημών πρόγονοι (αν πράγματι είμαστε απόγονοι τους) χρύσωναν πάντα το χάπι των επεκτατικών τους βλέψεων με κάποιο ωραίο και άκρως ποιητικό παραμύθι που βασιζότανε, συνήθως, στον έρωτα για μια γυναίκα. Η πιο γνωστή περίπτωση είναι σαφώς αυτή της εθελούσιας απαγωγής της ωραίας Ελένης από τον Πάρι, που είχε ως αποτέλεσμα τον Τρωικό πόλεμο. Υπάρχει ωστόσο ακόμη ένας ωραίος και πολύ αστείος μύθος που σχετίζεται και αυτός με τους αποικισμούς των Ελλήνων στη Δύση και όπου

στον Κυπαρισσήεντα κόλπο προς τα νοτιοδυτικά της Αγουλινίτσας, αδιάκοπα καταβυθίζεται σε καταβόθρες για να αναδυθεί πιο κάτω και να ξαναχαθεί και να ξαναφανεί, μέχρι να ενωθεί με το αρμυρό στοιχείο. Η παρατήρηση του φαινομένου αυτού πρέπει να ώθησε τους αρχαίους ημών προγόνους να συλλάβουν την ιδέα της σήραγγας που ενώνει την Πελοπόννησο με τη Σικελία.

⁴ Ήταν μοιραίο άλλωστε αυτό, ήταν γραμμένο ήδη στα ονόματά τους: το όνομα Αρέθουσα, θηλυκό της μετοχής του ρήματος *ἀρέθω*, σημαίνει *ἕδωρ ἀφθόνως ἀναβλύζον*. δηλαδή το κοινώς λεγόμενο κεφαλάρι, ενώ το Αλφειός, από το ρήμα *ἀλφάνω*, σημαίνει *πλουτοδότης, γονιμοποιός*. Πού θα βρίσκανε, λοιπόν, πιο ταιριαστό ζευγάρι;

⁵ Η λέξη *ἀρετούσα* επέχει εδώ θέση επιθέτου, κάτι σαν ‘ενάρετη’. Κατ’ αναλογία, θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε και τον Αλφειό ως *ἐρωτόκριτο*, αποτιόντας έτσι ελάχιστον φόρο τιμής στον ποιητή που ύμνησε, όσο κανένας άλλος, τον παντοκράτορα έρωτα. Ενωώ, φυσικά, τον Βιτσέντζο Κορνάρο που, με ιταλικό όνομα, υπέγραψε το ωραιότερο ερωτικό έπος της νεοελληνικής γραμματείας.

συμπρωταγωνιστεί επίσης μια γυναίκα. Τον αναφέρει ο Παυσανίας στα Φωκικά του (X 10, 6) και έχει ως εξής:

Ο Τάραντας των Λακεδαιμονίων είναι αποικία, και ο οικιστής του είναι ο σπαρτιάτης Φάλανθος. Καθώς ο Φάλανθος κινούσε να ιδρύσει αποικία, ήρθε χρησμός απ' τους Δελφούς που έλεγε πως όταν νιώσει βροχή κάτω από αΐθρα (αίθριο ουρανό), τότε χώρα και πόλη θ' αποκτήσει. Χωρίς ο Φάλανθος να εξετάσει τη μαντεία και δίχως να συμβουλευτεί ερμηνευτή, αποβιβάστηκε με πλοία στην Ιταλία. Καθώς ωστόσο, ενώ νικούσε τους βαρβάρους, ούτε μια πόλη δεν κατάφερε να πάρει ούτε καμιά περιοχή να κυριεύσει, ήρθε στο νου του ο χρησμός και υπέθεσε πως ο θεός το αδύνατο είχε προφητεύσει, γιατί πώς θά ταν 'ταν δυνατό βροχή να νιώσει μέσα σε πεντακάθαρη αιθρία. Η γυναίκα του, που είχε μαζί τον έρθει απ' την πατρίδα, ανάμεσα στα άλλα κανακέματα που τού 'κανε, καθώς τον έβλεπε απελπισμένον, ήτανε και το ψείρισμα. Μια μέρα, εκεί που τον εφείριζε, κρατώντας στην ποδιά της το κεφάλι του, ένωσε τόση τρυφερότητα και τόση θλίψη για τις άκαρπες προσπάθειες του αντρός της, που άρχισε να κλαίει και, καθώς τα δάκρυνά της τα μαλλιά του μούσκεναν, ο Φάλανθος κατάλαβε, επιτέλους, το νόημα του χρησμού, καθότι τη γυναίκα του την λέγαν Αίθρα. Έτσι, σαν νύχτωσε, κατέλαβε τον Τάραντα, πόλη παραθαλάσσια, πολύ μεγάλη και πλουσιοτάτη.

Οι σημερινοί κατακτητές, άμουσοι όπως είναι, πλάθουνε άλλους μύθους για να δικαιολογήσουν τις ένοπλες επεμβάσεις τους ανά τον κόσμο, μύθους πεζούς, χωρίς καμιά γοητεία, όπως π.χ. τη μη διάδοση των πυρηνικών όπλων, την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, την αποκατάσταση της δημοκρατίας... Λές, τελικά, να έχουν δίκιο όσοι υποστηρίζουν ότι έχει πλέον επέλθει ο θάνατος της ποίησης;

Θροφαρί, Ιανουάριος 2008